

Η ΑΠΟΤΥΧΙΑ ΤΟΥ ΕΚΔΗΜΟΚΡΑΤΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟΥ ΚΙΝΗΜΑΤΟΣ ΣΤΗ ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ ΚΑΙ Η ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΩΝ. ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ 1945-1950

Γρηγόρης Παντελόγλου, διδάκτορας Πολιτικών Επιστημών, ειδικευμένος σε ζητήματα της Ιστορίας του Ελληνικού Συνδικαλιστικού Κινήματος και των Εργασιακών Σχέσεων.

1. Εισαγωγή

Για το μελετητή της σύγχρονης Ελλάδας, η δεκαετία του 1940 αποτελεί μία ιδιαίτερη ιστορική περίοδο, η οποία απαιτεί αυξημένη προσοχή.

Η δεκαετία του 1940 αποτέλεσε για την Ελλάδα ορόσημο, αφού οι πιέσεις που εξαπολύθηκαν κατά τη δεκαετία αυτή και που οι ρίζες τους ανάγονται στο παρελθόν, έσεισαν το κράτος από τα θεμέλιά του και άφησαν ανεξίτηλα τα ίχνη τους στην εσωτερική ανάπτυξη, αποκαλύπτοντας συγχρόνως περισσότερο από κάθε τι άλλο την αδυναμία του ελληνικού πολιτικού συστήματος.

Σ'αυτή τη "διαμορφωτική" περίοδο και ιδιαίτερα την εμφυλιοπολεμική, όπου οι συνθήκες είναι πολύπλοκες, σκοτεινές και τα όρια δυσδιάκριτα, η εργασία μας επιχειρεί να τοποθετήσει μέσα στον ιστορικό χρόνο τα γεγονότα εκείνα που σφράγισαν ανεξίτηλα και με τρόπο καταλυτικό την πορεία του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος και να ερμηνεύσει τις ιδιαιτερότητες όλου εκείνου του πλέγματος που ορίζουμε ως συνδικαλιστικό φαινόμενο. Σ'αυτή τη σκοτεινή περίοδο - περιόδος ορόσημο - της σύγχρονης ιστορίας του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος τίθενται τα βασικά προβλήματα, προδιαγράφονται οι κατευθύνσεις προς κάποια "λύση", μορφοποιείται η συνδικαλιστική κρίση, αποκρυσταλλώνονται τα σχήματα της τραυματικής ρήξης και αποκαλύπτονται τα προσωρινά ή μονιμότερα αδιέξοδα των επομένων χρόνων.

Μία έρευνα πάνω στο ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα δεν μπορεί να αγνοήσει ή να παρακάμψει το ζήτημα της αυτονομίας του, δηλαδή, της οργάνωσης και της δράσης του σύμφωνα με τους δικούς του νόμους και προσανατολισμούς.

Η ερευνητική υπόθεση της εργασίας μας θα μπορούσε να περιγραφεί ως η αδυναμία συγκρότησης ενός αυτόνομου συνδικαλιστικού κινήματος στη μετακατοχική περίοδο, που όμως, με τη ρήξη της κρατικής συνοχής κατά την περίοδο της κατοχής και της αντίστασης - μέσω της οποίας μπήκε στο προσκήνιο της παγκόσμιας συνδικαλιστικής ιστορίας - είχε πάρει τη μορφή μαζικού συνδικαλιστικού κινήματος, που εξασφάλιζε την εργατική ενότητα πάνω σε antifασιστική, δημοκρατική και ταξική βάση.

Στην περίοδο που εξετάζουμε, το ζήτημα της αυτονομίας του συνδικαλιστικού κινήματος τέθηκε κυρίως απέναντι στο κράτος και τα πολιτικά κόμματα. Σ'αυτές, όμως, τις

δύο σταθερές πρέπει να προσθέσουμε και μία τρίτη: αφορά την ξένη επέμβαση στη διαχείριση των συνδικαλιστικών υποθέσεων, που στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1940 έλαβε διαστάσεις χωρίς προηγούμενο.

Όμως, θα ήταν λάθος, ιστορικό και πολιτικό, να ερμηνεύσουμε την ιστορία του συνδικαλιστικού κινήματος με μόνο κύριο ερμηνευτικό άξονα τις ξένες επεμβάσεις, αγνοώντας την εξέλιξη και τις ιδιαιτερότητες των εσωτερικών δομών της ελληνικής κοινωνίας, καθώς και τις αντιδράσεις αυτών που δέχονταν με προθυμία αυτές τις επεμβάσεις, ή συνειδητά τις διευκόλυναν.

Πάντως, σ'αυτή τη "διαμορφωτική" περίοδο οι επεμβάσεις που έγιναν στο συνδικαλιστικό κίνημα ήταν συνέπεια της πολιτικής λογικής των Άγγλων, όσο η χώρα βρισκόταν κάτω από τη βρετανική επιρροή, και ύστερα των Αμερικανών, μετά τη διακήρυξη του Δόγματος Τρούμαν που μετέτρεψε την Ελλάδα σε υπεξούσια χώρα.

Δεν θα πρέπει όμως, να αγνοείται και ο ρόλος των κυρίαρχων τάξεων της εποχής, που είχαν κάθε συμφέρον να ελέγχουν το ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα, θέμα όμως, που ξεφεύγει από τα πλαίσια ανάλυσης αυτής της μελέτης.

Έτσι λοιπόν, σύμφωνα με τα πιο πάνω, η μελέτη επιχειρεί να απαντήσει σε δύο κατηγορίες ερωτημάτων: να αναζητήσει, από τη μια, ποιές βαθύτερες αιτίες διευκόλυναν την άλωση του συνδικαλιστικού κινήματος και οδήγησαν στην ακύρωση της "αυτοδιαμόρφωσης" του και από την άλλη, να ερευνήσει ποιό ήταν το βάρος της κάθε παρέμβασης στη διάρθρωσή του, στην περιπετειώδη μεν, αλλά "πειθαρχημένη" διαδρομή του μέσα στο νεοελληνικό κοινωνικό σχηματισμό.

2. Οι Ιδιομορφίες του Ελληνικού Συνδικαλισμού κάτω από το Πρίσμα των Αλληπαλών Θεσμοθετημένων Παρεμβάσεων.

Το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1940 σημάδεψε βαθιά την πολιτική εξέλιξη της σύγχρονης Ελλάδας. Η ανάπτυξη ενός τεράστιου λαϊκού κινήματος, κατά τη διάρκεια της κατοχής, που επεδίωκε τόσο την απελευθέρωση του έθνους, όσο και την ενεργητικότερη και αμεσότερη συμμετοχή στη διαχείριση των κρατικών υποθέσεων, έμελλε να ανατρέψει τα δεδομένα της δημόσιας ζωής του τόπου. Οι επιπτώσεις της ανάπτυξης και τελικά της καταστολής αυτού του λαϊκού κινήματος μέσα στις συνθήκες μιας αιματηρής εμφύλιας σύγκρουσης έμελλαν να αφήσουν βαθιά και μόνιμα τραύματα στην πορεία του Έθνους.

Οι συνέπειες των πολιτικών και κοινωνικών ανακατατάξεων του εμφυλίου αντικαθρεφτίστηκαν και στο καθεστώς των συνδικαλιστικών ελευθεριών και επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό την έκβαση της πορείας του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος, με τη μεταφορά στους κόλπους του, της πολιτικής και κοινωνικής διαμάχης. Μέσα στις συνθήκες αυτής της περιόδου, που η οξυμυτία της δεν είχε προηγούμενο ως τότε και της οποίας οι συνέπειες φάνηκαν με τη λήξη του εμφυλίου, το συνδικαλιστικό κίνημα αποτέλεσε ουσιαστικό στοιχείο της στρατηγικής των αντιπάλων και έγινε αντικείμενο σφοδρής διαπάλης, που πήρε τη μορφή και τις διαστάσεις ενός άλλου, εσωτερικού (ενδοσυνδικαλιστικού), εμφυλίου πολέμου. Πράγματι, στην περίοδο αυτή μία καινούργια φάση έμελλε να ανοίξει

στην ιστορία του ελληνικού συνδικαλισμού. Μία φάση που έκλεισε τριάντα χρόνια αργότερα, με την πτώση της δικτατορίας των συνταγματαρχών.

Από την άποψη αυτή, ο εμφύλιος αποκτά μία σημασία που ξεπερνά κατά πολύ τη συγκεκριμένη συγκυρία, γιατί, κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου τέθηκαν οι ιδεολογικές και πολιτικές βάσεις πάνω στις οποίες λειτούργησε ένα "πειθαρχημένο" συνδικαλιστικό κίνημα, η έλλειψη αυτονομίας του οποίου αντικατοπτρίστηκε σε αυταρχικές πρακτικές που επέζησαν πολύ πέρα από τη δεκαετία του 1940 και χάραξαν βαθιά το συνδικαλιστικό κίνημα της χώρας, τα χρόνια που ακολούθησαν.

2.1 Ο Ρόλος του Κράτους

Όλες οι κυβερνήσεις της μετακατοχικής περιόδου, κυβερνήσεις που δεν μπόρεσαν να ξεπεράσουν την προφανή αντίφαση ανάμεσα στην ψευδοφιλελεύθερη γλώσσα τους - προς την κατεύθυνση της εξασφάλισης ενός δημοκρατικού μανδύα - και στις ποικίλες αυταρχικές και εξουθενωτικές πρακτικές τους, κατέφυγαν σ'αυτές, επιδιώκοντας τον ίδιο πάντα στόχο: να συντρίψουν δηλαδή, το τεράστιο λαϊκό κίνημα που είχε αναπτυχθεί κατά τη διάρκεια της κατοχής και που εξασφάλιζε την εργατική ενότητα πάνω σε αντιφασιστική, δημοκρατική, ταξική βάση και στη συνέχεια, να εμποδίσουν με κάθε θυσία την εμφάνιση ενός αυτόνομου δημοκρατικού συνδικαλιστικού κινήματος, ικανού να αξιώσει τον εκδημοκρατισμό της δημόσιας ζωής της χώρας, καθώς και οικονομικοκοινωνικές μεταρρυθμίσεις.

Κοντολογίς, ως κύριος σκοπός των μετακατοχικών κυβερνήσεων - που αποτελούσε και τη λυδία λίθο της πολιτικής φιλοσοφίας τους για τον ελληνικό συνδικαλισμό - θα μπορούσε να θεωρηθεί: η επανάκτηση του ελέγχου πάνω σε ένα συνδικαλιστικό κίνημα που, κατά την κατοχή, είχε χειραφετηθεί και μετατραπεί σε μαζικό συνδικαλιστικό κίνημα, διαμέσου του αποκλεισμού κάθε "κομμουνιστικού" και γενικά κάθε "μη εθνικόφρονος" στοιχείου από τα, ωστόσο, "εκλεγόμενα" όργανα των συνδικαλιστικών οργανώσεων και ιδιαίτερα, από την επίσης "δημοκρατικά εκλεγόμενη" διοίκηση της μοναδικής Γενικής Συνομοσπονδίας.

Το κράτος, προκειμένου να αποκαταστήσει τη μακρά "θεομική" συνέχεια, σύμφωνα με την οποία το συνδικαλιστικό κίνημα αποτελούσε "εσωτερική" υπόθεση των εκάστοτε κυβερνήσεων, ευνόησε τις διασπάσεις του, θέτοντας στις διοικήσεις των συνδικαλιστικών οργανώσεων τους διορισμένους αντιπροσώπους της, ως απλά ενεργούμενα των επιλογών της. Η ΓΣΕΕ και πολλές από τις οργανώσεις μέλη της, κατ'ευφημισμό αποτελούσαν τη γνήσια και αντιπροσωπευτική έκφραση των συνδικαλισμένων εργατών. Στην πράξη αποτέλεσαν έναν ενσωματωμένο στο κράτος θεσμό, του οποίου η αποκάλυπτα διορισμένη και ηθικά σπλωμένη συνδικαλιστική "υπαλληλία", επικαλούμενη συνεχώς τα "χειροπιαστά" της συμφέροντα και προσποριζόμενη τα υλικά της οφέλη, στρέβλωνε τις θελήσεις των εργαζομένων.

Το κράτος θεώρησε το συνδικαλιστικό κίνημα, που ξεπήδησε οργανωμένο και απαιτητικό από το έπος της Εθνικής Αντίστασης - στην οργάνωση και ανάπτυξη της οποίας διαδραμάτισε πρωτοποριακό και ηγετικό ρόλο - ως ανατρεπτική δύναμη. Γι'αυτό το λόγο, το αντιμετώπισε ως φαινόμενο πολιτικό και οργάνωσε την άμυνά του για την εξόντωσή

του, ενεργοποιώντας πέρα από τους άλλους μηχανισμούς που διέθετε και τους πιο κάτω συντελεστές ασφαλείας:

α) Τη δικαιοσύνη. Πίσω από το προσωπείο της δημοκρατικής νομιμότητας, μία αυθαίρετη δικαιοσύνη, εμπνευσμένη από μία συγκεκριμένη ιδεολογία, έγινε το κυριότερο όπλο εναντίον όλων εκείνων, των οποίων η προσήλωση προς το καθεστώς της θεσμοποιημένης λευκής τρομοκρατίας βρισκόταν υπό αμφισβήτηση.

Με τις αποφάσεις της για τις συνδικαλιστικές οργανώσεις, αλλοίωσε τη φυσιογνωμία του μεταπελευθερωτικού συνδικαλιστικού κινήματος, συνέτεινε στην άλωση των οργανώσεων από στοιχεία ξένα προς το κίνημα και με ελαστικές συνειδήσεις, αφού προσέφερε μία κολυμβήθρα "συνδικαλιστικής" αποκατάστασης στο συνονθύλευμα εκείνων των μεταξικών στελεχών και κατοχικών δοσιλόγων, που έσπευσαν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους.

Ενώ, τα δέκα χρόνια δικτατορίας και κατοχής θα έπρεπε να οδηγούσαν στην κατάδίκη των δοσιλόγων και των συνεργασθέντων με τις αρχές κατοχής, η εμφύλια σύγκρουση του Δεκεμβρίου ανέκοψε τη δημοκρατική εξέλιξη στα συνδικάτα και έφερε σε ηγετικές θέσεις τα εκούσια όργανα του κατακτητή, που μετατράπηκαν συγχρόνως σε διώκτες αυτών που είχαν αγωνιστεί.

Πέρα όμως από αυτή την προκλητική αποκατάσταση των μοναρχοφασιστών και δοσιλόγων "συνδικαλιστών", ανοίχθηκε ο δρόμος για επόμενες κυβερνητικές παρεμβάσεις και εδραιώθηκαν οι παραμορφωτικές πρακτικές, οι οποίες άφησαν τραύματα, που θα πλήγωνα τη ζωή του συνδικαλιστικού κινήματος για πολλές δεκαετίες. Το "ηγετικό" στρώμα του ελληνικού συνδικαλισμού, που μ'αυτό τον τρόπο δημιουργήθηκε, μετατράπηκε από την πολιτική εξουσία - μέσα από μία ειδική, ιδεολογικά προσδιορισμένη διαδικασία επιλογής και φιλτραρίσματος - σε συνειδητοποιημένο και άκαμπτο υπηρέτη των εξωγενών παρεμβάσεων, σε τυφλό όργανο και ουστηματικό υπονομευτή των εργατικών διεκδικήσεων.

Στο πεδίο της κατάργησης των συνδικαλιστικών ελευθεριών η επιτυχία του κράτους ήταν προφανής, αφού με την επίκληση του "ερυθρού κινδύνου", μόνιμο οδηγό της κατασταλτικής του δράσης, ενεργοποίησε ένα αμείλικτο νομοθετικό οπλοστάσιο εναντίον του συνδικαλιστικού κινήματος και των αγωνιστών του.

Στα πλαίσια της μαζικής εκκαθάρισης του συνδικαλιστικού κινήματος από τα στελέχη της αριστεράς και του δημοκρατικού χώρου, υιοθετήθηκε ένα άτεγκτο νομοθετικό πλαίσιο καταστολής πρωτοφανούς έκτασης, που απέβλεπε στη διάλυση ή την αποδυνάμωση των δημοκρατικών συνδικαλιστικών εκφράσεων, στην κατάργηση ή στον περιορισμό στο ελάχιστο δυνατό των ελευθεριών των "μη εθνικοφρόνων" εργατών και τελικά στην εκμηδένιση του δικαιώματος του "συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι".

Η κατάργηση του δικαιώματος της απρόσκοπτης και ελεύθερης λειτουργίας των συνδικαλιστικών οργανώσεων εντασσόταν μέσα σ'ένα συνολικό νομοθετικό πλαίσιο καταστολής, πρωτοφανούς έκτασης, που εφαρμόστηκε κατά τη διάρκεια του δεύτερου μισού της δεκαετίας του 1940 και παρέμεινε σε ισχύ ως την πτώση της δικτατορίας των συνταγματαρχών. Τα πιο σημαντικά, περιοριστικά των συνδικαλιστικών ελευθεριών μέτρα, ήταν τα ακόλουθα:

α. Το ψήφισμα Γ' της 18ης Ιουνίου 1946 "περί εκτάκτων μέτρων αφορώντων την δημοσίαν τάξιν και ασφάλειαν". Μ' αυτό το ψήφισμα εγκαινιάζοταν μία αδυσώπητη δίωξη της δράσης των οπαδών του ΚΚΕ και όλων εκείνων που διακήρυσσαν την αφοσίωσή τους στις αρχές που εξέφραζε το Εαμικό Κίνημα. Το ψήφισμα Γ' απαριθμούσε μία σειρά εγκληματικών συμπεριφορών ανάμεσα στις οποίες:

α1. Τη συμμετοχή σε μη εκ των προτέρων αγγελθείσες στις αστυνομικές αρχές συναθροίσεις σε κλειστό χώρο. Πρακτική συνέπεια της πιο πάνω διάταξης ήταν η υπαγωγή στην αρμοδιότητα των στρατοδικείων, των συνεδριάσεων των διοικήσεων των σωματείων, των γενικών συνελεύσεων τους και γενικά όλων των αναγκαίων δραστηριοτήτων για την επίτευξη των στόχων τους. Εξαιρέση αποτελούσαν τα "εθνικόφρονα" σωματεία, τα οποία κατά κανόνα έπαιρναν άδεια για συνελεύσεις, πραγματοποίηση αρχαιρεσιών κ.λπ. Αυτό το γεγονός, σε συνδυασμό με τις διώξεις των συνδικαλιστικών στελεχών αποτελούσε τον πιο πρόσφορο τρόπο νόθευσης της αντιπροσώπευσης στα συνέδρια των Εργατικών Κέντρων, των Ομοσπονδιών και τελικά της ΓΣΕΕ.

α2. Την παύση της εργασίας σε όλες τις επιχειρήσεις κοινής ωφελείας και σε ορισμένες ιδιωτικές εξαιρετικής σπουδαιότητας, χωρίς προηγούμενη αναγγελία στον εργοδότη ή τις αστυνομικές αρχές. Πρακτική συνέπεια ήταν η κατάργηση του δικαιώματος της απεργίας για μια μεγάλη κατηγορία εργαζομένων.

β. Το ψήφισμα Θ' της 28ης Αυγούστου 1946 "περί εξυγιάνσεως των υπηρεσιών". Το ψήφισμα το οποίο στρεφόταν κυρίως εναντίον των συμπαθούντων τα κόμματα της Αριστεράς έθετε υπό "εκκαθάριση" όλους τους τομείς της δημόσιας διοίκησης καθώς και όλους τους επιχορηγούμενους από το Κράτος οργανισμούς, όπως τράπεζες, τηλεπικοινωνίες, σιδηροδρόμους οργανισμούς κοινής ωφελείας (ηλεκτρισμός, φωταέριο, ύδρευση, λιμάνι του Πειραιά κ.ά.). Όμως οι διώξεις κατά εκατοντάδων υπαλλήλων για δήθεν αντεθνική δράση είχαν αρχίσει δύο μόλις μήνες μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα εκκαθάρισης εργαζομένων σε οργανισμούς επιχορηγούμενους από το Κράτος αποτέλεσαν οι Θεσσαλικοί Σιδηρόδρομοι, όπου σε σύνολο προσωπικού 900 εργατών και υπαλλήλων 182, δηλαδή το 20% περίπου του προσωπικού, είχαν κληθεί σε απολογία με το ερώτημα της απόλυσης, είτε γιατί είχαν συμμετάσχει στο Κίνημα της Εθνικής Αντίστασης, είτε γιατί είχαν εκτεθεί κατά τις εκλογές του σωματείου τους υποψήφιοι του ΕΡΓΑΣ ή του ψηφοδελτίου δημοκρατικής συνεργασίας. Τελικά, με το ψήφισμα της εξυγιάνσεως και τον ασαφή και αόριστο χαρακτήρα των κριτηρίων με βάση τα οποία πραγματοποιούνταν οι απολύσεις των ανεπιθύμητων, απολύθηκαν πάνω από 30.000 εργαζόμενοι με την κατηγορία του "μη εθνικόφρονος".

γ. Το ΛΘ' ψήφισμα της 7.12.1947 "περί προσωρινής απαγορεύσεως της διακοπής της παραγωγής και αναστολής του δικαιώματος της απεργίας". Με το ψήφισμα καταργείτο απερίφραστα το δικαίωμα της απεργίας όλων των υπαλλήλων, δημοσίων ή ιδιωτικών, των εργαζομένων του δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα, καθώς και του ευρύτερου δημόσιου τομέα, ακόμη και αν αυτή πραγματοποιείτο με αιτήματα την αύξηση μισθών και ημερομισθίων, τη βελτίωση των όρων της εργασίας, τη μείωση τιμών, τη μη αποδοχή των καθορισμένων αυξήσεων, ή τέλος για οποιοδήποτε άλλο λόγο (άρθρο 1 παρ. 1). Οι συμμετέχοντες σε απεργιακή κινητοποίηση απειλούνταν με ποινή φυλάκισης έξι τουλάχιστον

μηγών, ενώ οι διοργανωτές των απεργιακών κινητοποιήσεων με ποινή κάθειρξης που μπορούσε να φθάσει ως τα ισόβια δεσμά. Εάν κατά τη διάρκεια της παράνομης πλέον απεργιακής κινητοποίησης, λάμβαναν χώρα αδικήματα κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας, φθορές ή βλάβες ξένης ιδιοκτησίας, πράξεις απειθείας κατά της αρχής ή τέλος πράξεις που προβλέπονταν από το Ν. 2111/1920 "περί αδικημάτων κατά της ελευθερίας της εργασίας", οι διοργανωτές των απεργιακών κινητοποιήσεων τιμωρούνταν με την ποινή του θανάτου ή των ισοβίων δεσμών, ανεξάρτητα από τη συμμετοχή τους στην τέλεση των πιο πάνω καθορισμένων εγκλημάτων (άρθρο 3). Το ΑΘ' ψήφισμα ξεχώριζε όχι μόνο εξαιτίας των ουσιαστικών διατάξεων και της αυστηρότητας των ποινών του, αφού απειλούσε με ποινή θανάτου τους απεργούς, αλλά και εξαιτίας της θέσης που έλαβε μέσα στο νομοθετικό πλαίσιο της "εκτάκτου ανάγκης". Στις έκτακτες συνθήκες της περιόδου που εξετάζουμε, ενεργοποιήθηκαν κατ'επανάληψη και άλλες διατάξεις του αντιαπεργιακού σπλοστασιού, ιδιαίτερα οι διατάξεις του άρθρου 7 του δ' ψηφίσματος και οι διατάξεις του Ν. 450/1945 που έδιναν τη δυνατότητα επιστράτευσης των απεργών.

δ. Ο αναγκαστικός νόμος 509 της 27.12.1947 "Περί μέτρων ασφαλείας του Κράτους και του Κοινωνικού Καθεστώτος", ο οποίος έθετε εκτός νόμου το Κομμουνιστικό Κόμμα και τους προσκείμενους σ'αυτό πολιτικούς ή άλλους σχηματισμούς, που επεδίωκαν με οποιονδήποτε τρόπο να εφαρμόσουν ιδέες που έτειναν σε επιλήψιμους σκοπούς και ιδιαίτερα στην "δια βιαιών μέσω ανατροπήν του πολιτεύματος, του κρατούντος κοινωνικού συστήματος ή την απόσπασιν μέρους εκ του όλου της Επικρατείας". Κατ' εφαρμογή του αναγκαστικού νόμου 509 επήλθε η αυτόματη διάλυση του Εργατικού Αντιφασιστικού Συνασπισμού (ΕΡΓΑΣ). Συγχρόνως διαλύθηκε ένας μεγάλος αριθμός συνδικαλιστικών οργανώσεων. Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις με βάση εικασίες, υπόνοιες και όχι αποδείξεις διαλύονταν μετά από απόφαση των Επιτροπών Δημόσιας Ασφάλειας και οι περιουσίες τους και τα αρχεία τους κατάσχονταν.

ε. Ο αναγκαστικός νόμος 512 της 3.1.1948 "Περί μέτρων ασφαλείας των Εταιρειών Κοινής Ωφελείας", έδινε στον Πρωθυπουργό το δικαίωμα να εξουσιοδοτεί τους αρμοδίους Υπουργούς, να απολύουν "διαρκούσης της ανταρσίας" κάθε υπάλληλο, τεχνίτη ή εργάτη διορισμένο σε δημόσιες, ημιδημόσιες ή απλά και μόνο επιχορηγούμενες από το Κράτος επιχειρήσεις, για συμπεριφορά ασυμβίβαστη προς την ασφάλεια της Χώρας. Συγχρόνως, απαγόρευε κάθε προσφυγή κατά των περί απολύσεων αποφάσεων.

στ. Ο αναγκαστικός νόμος 516 της 26.3.1948 "Περί ελέγχου νομιμοφροσύνης των δημοσίων υπαλλήλων και υπηρετών", ο οποίος επέκτεινε την εφαρμογή του νόμου περί εξυγίανσης και επέτρεπε την απόλυση για τα πολιτικά φρονήματα. Οι διατάξεις που αφορούσαν όλους τους δημοσίους υπαλλήλους και τους εργαζόμενους στις Τράπεζες, τα Ασφαλιστικά Ταμεία και όλες τις Εταιρείες Δημόσιας Ωφελείας. Ο αναγκαστικός νόμος 516 στέρησε το δικαίωμα της εργασίας σε όλους τους "μη νομιμόφρονες" Έλληνες, δηλαδή όσους εμπορούνταν από "αντεθνικές" αντιλήψεις.

Πάντως, μία από τις πρωταρχικές επιδιώξεις των κυβερνήσεων αυτής της περιόδου, ήταν να ωραιοποιήσουν την εικόνα τους αναφορικά με το συνδικαλιστικό κίνημα, τόσο στο εσωτερικό της χώρας, όσο και στο διεθνές πεδίο. Οι επεμβάσεις τους στην εσωτερική

λειτουργία του συνδικαλιστικού κινήματος καλύφθηκαν συχνά, κάτω από μία επίφαση νομιμότητας, σκοπός της οποίας ήταν να κρύψει τη μεσαιωνική ουσία που τις χαρακτήριζε.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η σύγκληση του 9ου Πανεργατικού Συνεδρίου της ΓΣΕΕ, που αποτέλεσε την πιο μαύρη σελίδα για το συνδικαλιστικό κίνημα και παντοτινό στίγμα για τους πρωταγωνιστές της.

β) Τη Συνδικαλιστική "Υπαλληλία" (εργατοπατέρες): Πρόκειται για τους κύριους εκφραστές του "επίσημου" συνδικαλισμού που η δράση τους ανάγεται στα πρώτα ακόμη βήματα της αναζήτησης της ταυτότητας του ελληνικού συνδικαλισμού, μόνο που στην περίοδο που εξετάζουμε τα ποσοτικά δεδομένα έχουν αλλάξει. Πρόκειται για ολόκληρη σχεδόν την "ηγεσία" του ελληνικού συνδικαλισμού που ιδίως μετά τον απηγή διωγμό των συνδικαλιστών του δημοκρατικού χώρου και της αριστεράς, "παίζει" το ρόλο της ηγεσίας με την υποστήριξη του κράτους, και με κύριο έργο, μέσα από την αναμικτή της δράση, την έκδοση πιστοποιητικών φιλεργατισμού του τελευταίου.

Οι εργατοπατέρες αποτέλεσαν την σπονδυλική στήλη του "επίσημου" συνδικαλισμού, ενός συνδικαλισμού βασισμένου σε μία συνθηματολογία που δεν κατάφερε να ξεπεράσει το επίπεδο της χονδροειδούς προπαγάνδας, και που ως κύρια χαρακτηριστικά είχε τη χυδαία αντικομμουνιστική ψύχωση και τον "ηθικολόγο" και αόριστο εργατισμό.

Κατόρθωσαν να δημιουργήσουν κοινά συμφέροντα και τρόπο διαβίωσης, αποτελώντας μία πραγματική αριστοκρατία σε σύγκριση με τις απολαβές των εργατικών μαζών.

Κύριοι πόροι τους αποτέλεσαν η υποχρεωτική εισφορά, βασικό μέσο ενσωμάτωσης των συνδικαλιστικών οργανώσεων στον κρατικό μηχανισμό - πηγή όλων των ακοασικών και της σκανδαλώδους ζωής της "ηγεσίας" - καθώς και άλλα χρηματικά ποσά που προέκυπταν από τη συμμετοχή τους στις διοικήσεις των ασφαλιστικών και επικουρικών Ταμείων, της Εργατικής Εστίας και άλλων οργανισμών. Χρησιμοποιούσαν και επέσειαν τη δύναμη της εργατικής τάξης - που δήθεν τους ακολουθούσε και που όμως, βρισκόταν σε λήθαργο - σαν μέσο επαγγελματικής τους στήριξης μπροστά στο κράτος και στους εργοδότες και αυτό για να ικανοποιήσουν τα προσωπικά τους συμφέροντα και να εξασφαλίσουν την υλική τους κατοχύρωση.

Ο διαβρωτικός και διαλυτικός ρόλος της συνδικαλιστικής "ηγεσίας" οδήγησε τις συνδικαλιστικές οργανώσεις και τη ΓΣΕΕ, που στην πραγματικότητα αποτελούσε την κορυφή ενός ψεύτικου κατασκευάσματος, με τον τίτλο "Ελεύθερος και Δημοκρατικός Συνδικαλισμός", σε μόνιμη νάρκη. Μέσα από την τακτική της αναβλητικότητας και της αποτελμάτωσης των εργατικών διεκδικήσεων, νοθεύτηκε η ουσία του ελληνικού συνδικαλισμού, που μέσα στις έκτακτες συνθήκες της περιόδου, θα μπορούσε να ειπωθεί ως μία συνεπής και αέναη επιδίωξη ενός ανεκτού βιοτικού επιπέδου. Αντίθετα, η εργατική τάξη θυσιάστηκε στην έσχατη ένδεικα προς όφελος της υλικής εξύμωσης των διορισμένων αντιπροσώπων της, που μέσα από τον προσωπικό τους διάλογο με την κυβέρνηση, προσπορίζονταν τα λύτρα, που σε τελευταία ανάλυση, πλήρωνε η ίδια η εργατική τάξη με την υποχρεωτική εισφορά, για τη χάλκευση των δεσμών της.

2.2 Οι Πολιτικές Συνδικαλιστικές Παρατάξεις

Μέσα στις έκτακτες συνθήκες αυτής της "διαμορφωτικής" περιόδου, στη λειτουργία του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος παρουσιάστηκε το φαινόμενο της δράσης των πολιτικών συνδικαλιστικών παρατάξεων, που είχαν άμεσους και πολλές φορές εξαιρετικά στενούς, μέχρι πλήρους εξάρτησης, δεσμούς με τα πολιτικά κόμματα. Το φαινόμενο αυτό εμφανίστηκε ως μια οργανωμένη απάντηση στον υπονομευτικό ρόλο των εκφραστών του <<επίσημου>> συνδικαλισμού, λίγο μετά τη Συμφωνία της Βάρκιζας. Έτσι λοιπόν, δημιουργήθηκαν ο Εργατικός Αντιφασιστικός Συνασπισμός (ΕΡΓΑΣ) από συνδικαλιστικά στελέχη της παλιάς Ενωτικής Γενικής Συνομοσπονδίας (ΕΓΣΕΕ), του Ενιαίου Σοσιαλιστικού Κόμματος (ΕΣΚΕ), καθώς και από ανεξάρτητους συνδικαλιστές. Η Σοσιαλιστική Συνδικαλιστική Παράταξη (ΣΣΠ) που πρόσκειτο στην Ένωση των Λαϊκών Δημοκρατιών και στο Σοσιαλιστικό Κόμμα Ελλάδας (ΕΛΔ-ΣΚΕ) και που συγκροτήθηκε κυρίως από τα στελέχη των <<Ανεξάρτητων Συνδικάτων>>, που είχαν ιδρύσει μετά το 5ο Συνέδριο της ΓΣΕΕ (1930), οι Στρατής, Καλύβας και Λάσκαρης. Η Εθνική Εργατική Παράταξη ή Εθνικόφρων Εργατική Παράταξη (ΕΛΣΕΠ - Εθνική Εργατοϋπαλληλική Παράταξη - ΕΡΕΠ - ΕΜΕ), η οποία αποτέλεσε ένα χώρο ταξινόμησης συνδικαλιστικών στελεχών, που συνυπήρχαν μέσα σ'ένα καταπληκτικής ποικιλίας συνονθύλευμα εθνικιστικών αντιλήψεων. Την ίδια χρονική περίοδο δρούσαν στο ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα και άλλες μικρότερες συνδικαλιστικές παρατάξεις, που είτε αποτελούσαν συσσωματώσεις συνδικαλιστών και συνδικαλιστικών ρευμάτων κυρίως στα πλαίσια των εκλογών των δευτεροβαθμίων οργανώσεων, είτε ήταν δημιουργήματα προσώπων με έντονη παρουσία στο συνδικαλιστικό σκηνικό, όπως δηλαδή η Σοσιαλεργατική Συνδικαλιστική Παράταξη του Καλομοίρη ή η Ανεξάρτητη Συνδικαλιστική Παράταξη του Λάσκαρη. Άλλες οργανώσεις με μικρή όμως επιρροή στο ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα ήταν η Ενιαία Συνδικαλιστική Σοσιαλιστική Παράταξη που απαρτιζόταν από τα στελέχη του Ενιαίου Σοσιαλιστικού Κόμματος Ελλάδας (ΕΣΚΕ), η Συνδικαλιστική Παράταξη των Αρχαιομαρξιστών, η Εργατοϋπαλληλική Συνδικαλιστική Παράταξη των Φιλελευθέρων (ΕΣΦΠ) κ.ά. Οι πολιτικές συνδικαλιστικές παρατάξεις δεν αποτέλεσαν μόνο τον παραδοσιακό, προνομιακό χώρο των αριστερών συνδικαλιστών, κλασικό καταφύγιο των αποκλεισμένων από την κεντρική συνδικαλιστική εξουσία ενεργών στελεχών, όπου εκπορεύονταν κυρίως κατά τους κρίσιμους καιρούς, αιτήματα μεταλλαγής της φύσης και λειτουργίας του συνδικαλιστικού κινήματος. Οι πολιτικές συνδικαλιστικές παρατάξεις αποτέλεσαν και ένα σίγουρο πλαίσιο αναφοράς, ένα χώρο ταξινόμησης των "εθνικοφρόνων" συνδικαλιστικών στελεχών. Τη λειτουργία αυτών, των χωρίς μαζική υποστήριξη πατριών, υπέθαλψε και υποκίνησε η ίδια η πολιτική εξουσία, προκειμένου να μετατραπούν σε στυλοβάτη όλων των εγκατεστημένων και ξένων προς την εργατική τάξη διοικήσεων, όλων των οργανώσεων και ανεξαρτήτως βαθμού, να μεταμορφωθούν δηλαδή, σε συνειδητοποιημένους και άκαμπτους υπηρέτες των εξωγενών παρεμβάσεων.

Αν η κύρια αρνητική συνέπεια από τη δράση των πολιτικών συνδικαλιστικών παρατάξεων, μέσα σ'αυτή την περίοδο που σηματοδεύτηκε από τις εξάρσεις και τις υποχωρήσεις μιας εμφύλιας σύγκρουσης, ήταν η κομματικοποίηση του συνδικαλιστικού κινήματος - αφού όλες οι κινήσεις και συζητήσεις των συνδικαλιστικών παρατάξεων, κατευθύνονταν,

προγραμματίζονταν και πραγματοποιούνταν κατόπιν έντονων παρασκηνιακών διαβουλεύσεων σε υψηλότατο κομματικό επίπεδο - με τη λήξη του εμφυλίου, όσες πολιτικές συνδικαλιστικές παρατάξεις απέμειναν, αποτέλεσαν ένα σταθερό βήμα για την περισυλλογή των διασκορπισμένων αριστερών και δημοκρατικών συνδικαλιστικών στελεχών. Λειτουργήσαν δηλαδή, σαν μία συμβολική ταξινομητική μήτρα, σαν ένας χώρος που στοργικά αγκάλιαζε όσους βρίσκονταν έξω, πέραν των τειχών, διαβεβαιώνοντας ότι μπορούν να συνεχίζουν "απρόσκοπτα" την πορεία τους. Σε αντίθεση, με το χρεοκοπημένο συνδικαλιστικό κόσμο, που λειτούργησε μέσα από τα τείχη του "επίσημου" συνδικαλισμού.

2.3 Οι Ξένες Επεμβάσεις

Πέρα όμως, από τα πιο πάνω δεδομένα, στην αδυναμία "αυτοδιαμόρφωσης" του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος επέδρασαν και εξωτερικοί παράγοντες. Πρόκειται για τις ξένες επεμβάσεις στους οργανωτικούς, λειτουργικούς και ιδεολογικοπολιτικούς προσανατολισμούς των συνδικάτων, που στο δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1940 έλαβαν διαστάσεις χωρίς προηγούμενο. Με το να ενισχύεται, να υπερτονίζεται και να εξυμνείται από τις αντιτιθέμενες κυρίαρχες συνδικαλιστικές τάσεις, ο ρόλος των οργανώσεων του διεθνούς συνδικαλιστικού κινήματος, η επίδραση των τελευταίων έφτασε να ξεπερνά τα όρια της αποστολής που τους είχε "ανατεθεί" - όπως η μελέτη του συνδικαλιστικού κινήματος και η διατύπωση προτάσεων για την άρση του συνδικαλιστικού αδιεξόδου ή η εποπτεία και η παροχή εγγυήσεων για ένα συνδικαλιστικό συμβιβασμό και πιθανή συμφιλίωση - και να παίρνει ανεξέλεγκτες διαστάσεις. Είναι χαρακτηριστικό, πως για να αρθεί το συνδικαλιστικό αδιέξοδο και να αντιμετωπιστεί το ζήτημα της διάσπασης του συνδικαλιστικού κινήματος, συνάφθηκε μια σειρά Συμφωνιών ανάμεσα στους εκπροσώπους των συνδικαλιστικών τάσεων, με την εγγύηση των εκπροσώπων του διεθνούς συνδικαλιστικού κινήματος, άλλοτε των Βρετανικών Συνδικάτων και άλλοτε της Παγκόσμιας Συνδικαλιστικής Ομοσπονδίας. Οι Συμφωνίες αυτές είχαν ως σκοπό τη δημιουργία προϋποθέσεων για την ομαλή διεξαγωγή του Πανεργατικού Συνεδρίου. Τα θέματα που συνήθως ρύθμιζαν οι Συμφωνίες αυτές ήταν: α) ο αριθμός των εδρών της κάθε συνδικαλιστικής παράταξης στην προσωρινή διοίκηση της ΓΣΕΕ και β) η επίτευξη συμφωνίας σε μια σειρά ζητημάτων που αφορούσαν την αποκατάσταση των συνδικαλιστικών ελευθεριών, τη μη ανάμειξη της αστυνομίας και των κυβερνητικών οργάνων στην εσωτερική ζωή των συνδικάτων, την απαλλαγή των συνδικαλιστικών ηγετών από το φόβο της τρομοκρατίας, από τον κίνδυνο συλλήψεων και εκτοπίσεων κ.ά. Η πρώτη Συμφωνία που καθιέρωσε την ενεργή ανάμειξη των Βρετανικών Συνδικάτων στις εσωτερικές υποθέσεις του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος ήταν η Συμφωνία Σιτρίν (29-1-1945), από το όνομα του επικεφαλής της αγγλικής συνδικαλιστικής αντιπροσωπείας. Ακολούθησαν η Συμφωνία Τιούζον (25-2-1945), η Συμφωνία Φέδερ (29-4-1945), η οποία, όμως, συμπληρώθηκε από τη Νέα Συμφωνία Φέδερ (26-6-1945). Την ανάμειξη της Παγκόσμιας Συνδικαλιστικής Ομοσπονδίας στα ελληνικά συνδικαλιστικά πράγματα, στην προοπτική της κατοχύρωσης των συνδικαλιστικών ελευθεριών και της δημο-

κρατικής λειτουργίας των συνδικαλιστικών οργανώσεων, σηματοδότησε η Συμφωνία Σαγιάν (2-12-1945), από το όνομα του γενικού γραμματέα της Λοί Σαγιάν, με την οποία άνοιξε ο δρόμος για τη σύγκληση του 8ου Πανεργατικού Συνεδρίου της ΓΣΕΕ. Η έμμεση ακύρωση από το ΣΤΕ των αποφάσεων του 8ου Πανεργατικού Συνεδρίου της ΓΣΕΕ (1-7 Μαρτίου 1946), ενός Συνεδρίου που συνέπεσε με τις πρώτες μεταπολεμικές εκλογές (31 Μαρτίου 1946) επέτεινε το συνδικαλιστικό αδιέξοδο. Η κυβέρνηση Τσαλδάρη αναγνωρίζοντας ότι η χαώδης συνδικαλιστική κατάσταση βρισκόταν στην κορυφή των πολιτικών προβλημάτων στην Ελλάδα ζήτησε τη βοήθεια της αγγλικής κυβέρνησης, που για το σκοπό αυτό απέστειλε τον εργατικό ακόλουθο της πρεσβείας της Ρώμης Μπρέιν. Οι επαφές του τελευταίου με εκπροσώπους όλων των συνδικαλιστικών τάσεων και τον Έλληνα πρωθυπουργό οδήγησαν στην υπογραφή μιας Συμφωνίας, γνωστής ως Συμφωνία Τσαλδάρη-Μπρέιν (11-11-1946). Παρ' όλα αυτά, δεν κατέστη δυνατή επίτευξη συμφωνίας ανάμεσα στις συνδικαλιστικές τάσεις με βάση τα τεθέντα στο κείμενο της Συμφωνίας Τσαλδάρη-Μπρέιν, τυπική άλλωστε, επιβεβαίωση της διάσπασης του συνδικαλιστικού κινήματος.

Η αντικατάσταση της βρετανικής επιρροής από την αμερικανική επέδρασε άμεσα και στο ελληνικό συνδικαλιστικό κίνημα.

Η πολιτική των ΗΠΑ εκφράστηκε από τα στελέχη της Αμερικανικής Αποστολής Βοήθειας (AMAG) και της Αμερικανικής Ομοσπονδίας Εργασίας (AFL), βασικού εκφραστή του αντικομμουνισμού σε παγκόσμιο επίπεδο, που δρούσε σύμφωνα με ένα άρτια οργανωμένο σχέδιο, που προέβλεπε από τη μια, τη δόλια υπονόμευση από τα μέσα και σε επίπεδο κορυφής της Παγκόσμιας Συνδικαλιστικής Ομοσπονδίας και από την άλλη τη φθορά της με τη διάβρωση και εξασθένηση των Εθνικών Συνομοσπονδιών μελών της, προκειμένου να υποταχθούν στα κελεύσματα της αμερικανικής πολιτικής. Στην Ελλάδα ο στόχος επιτεύχθηκε. Η νέα τάξη πραγμάτων που δημιουργήθηκε από το Δόγμα Τρούμαν, η άφιξη των Αμερικανών Εμπειρογνομιόνων, η έκθεση Μπράουν με το σαφή αντικομμουνιστικό προσανατολισμό της, η Συμφωνία Μπέργκερ, Μπράουν, Μπρέιν (29-5-1947), το αμερικανικό σχέδιο για την <<αποκατάσταση της συνδικαλιστικής ομαλότητας>> και η τελική λύση που δόθηκε με τον αποκλεισμό της Αριστεράς, καθώς και οι προσπάθειες των Αμερικανών για την ενοποίηση της εθνικής εργατικής ρεφορμιστικής παράταξης αποτελούσαν σαφείς εκδηλώσεις της αναγκαιότητας, να διακοπούν οι σχέσεις της Παγκόσμιας Συνδικαλιστικής Ομοσπονδίας και των ελληνικών συνδικάτων και να υπαχθούν τα τελευταία κάτω από την επιρροή της Αμερικανικής Ομοσπονδίας Εργασίας, ένα από τα όργανα της αμερικανικής εξωτερικής πολιτικής, με όλες τις επιπτώσεις που αυτό συνεπαγόταν για τη δόμηση του μεταπελευθερωτικού ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος.

Η αμερικανική εργατική πολιτική στην Ελλάδα είχε ως στόχους την αναχαίτιση της κομμουνιστικής επιρροής στα εργατικά σωματεία και τη δημιουργία ενός συνδικαλιστικού κινήματος, απαλλαγμένου από κυβερνητικές παρεμβάσεις, με καθαρά συνδικαλιστικές επιδιώξεις.

Αυτό που τελικά υπερίσχυσε από τους πιο πάνω στόχους ήταν το προβάδισμα του αντικομμουνισμού όπου σε συνδυασμό με μια σειρά εσωτερικών παραγόντων, που ήδη έχουν αναφερθεί, οδήγησε στην επικράτηση ενός οπισθοδρομικού συνδικαλιστικού κινή-

ματος στην Ελλάδα. Η ΓΣΕΕ, υπέρμαχος της καθεστηκυίας τάξης, παρέμεινε κυβερνητικός οργανισμός εξαρτημένος και ελεγχόμενος από το Κράτος.

3. Ο Ουσιαστικός Εκφυλισμός του Ελληνικού Συνδικαλιστικού Κινήματος

Η λήξη του εμφυλίου πολέμου βρήκε τις συνδικαλιστικές οργανώσεις να έχουν αλωθεί από κάθε είδους χρεοκοπημένα, ασυνείδητα και ανίκανα στοιχεία, που επικάθησαν σ'αυτές, με την ηθική και υλική ενίσχυση των κυβερνήσεων, της αστυνομίας, της εργοδοσίας και των αμερικανών εμπειρογνομόνων.

Αποτελούσαν τραγική ειρωνεία και αχαρακτήριστη αχρειότητα, οι επίμονα επαναλαμβανόμενες διακηρύξεις περί "ελευθέρου και δημοκρατικού" συνδικαλισμού και η συγκρότηση συνεδρίων προς αυτή την κατεύθυνση, αφού το κράτος επέτεινε τις διαλυτικές συνθήκες που επικρατούσαν, με τον αυστηρό καθορισμό των ορίων της συνδικαλιστικής δράσης.

Πιο συγκεκριμένα:

- α. Εφαρμογή όλων των εκτάκτων διοικητικών μέτρων του εμφυλίου και κυρίως της εκτόπισης των εργατών εκείνων - ως επικίνδυνων για τη δημόσια ασφάλεια - που κινούνταν δραστήρια μέσα στα σωματεία και μετά από καταγγελία των "εθνικοφρόνων" εργατών ή των παρακολουθούντων τη συνδικαλιστική κίνηση αστυνομικών οργάνων, χωρίς την παραμικρή εγγύηση αναφορικά με την έρευνα του βάσιμου των σχετικών καταγγελιών. Δηλαδή, κατάργηση της συνδικαλιστικής ελευθερίας με βάση υπόνοιες για επιλήψιμους σκοπούς, που περιγράφονταν στο ασφυκτικό νομοθετικό οπλοστάσιο της περιόδου, και όχι αποδείξεις.
- β. Επέκταση του ελέγχου της νομιμοφροσύνης και του πιστοποιητικού κοινωνικών φρονημάτων, όχι μόνο στον τομέα της απασχόλησης, αλλά και στο πεδίο της άσκησης των συνδικαλιστικών ελευθεριών. Πράγματι, για να έχουν το δικαίωμα του εκλέγεσθαι στα διοικητικά συμβούλια των συνδικαλιστικών οργανώσεων, οι υποψήφιοι έπρεπε να είναι εφοδιασμένοι με πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων, γεγονός που αυτόματα απέκλειε από τις πιο πάνω θέσεις τους συνδικαλιστές εκείνους, που κρίνονταν ως μη εθνικόφρονες και συγχρόνως οδηγούσε στην κατασκευή ακίνδυνης και άχρωμης "συνδικαλιστικής ηγεσίας".
- γ. Περιορισμοί στην άσκηση του δικαιώματος του συνέρχεσθαι. Απαγορεύονταν οι γενικές συνελεύσεις και συγκεντρώσεις σε κλειστό χώρο των μελών των συνδικαλιστικών οργανώσεων, χωρίς προηγούμενη άδεια των αστυνομικών αρχών.
- δ. Περιορισμοί του δικαιώματος της απεργίας. Για την αποδυνάμωση - κατάργηση του δικαιώματος της απεργίας ενεργοποιήθηκαν πέραν όλων των άλλων απεργοδοσιακών μηχανισμών και οι "ατομικές προσκλήσεις" για εργασία, που αποτελούσαν στην πράξη μορφή καταναγκαστικής και υποχρεωτικής εργασίας.
- ε. Απαγόρευση εκτύπωσης και κυκλοφορίας οποιουδήποτε εντύπου των σωματείων (εφημερίδων - προκηρύξεων) χωρίς την άδεια και την έγκριση των αστυνομικών αρχών.
- στ. Στα αστυνομικά καταστήματα λειτουργούσαν συνδικαλιστικά τμήματα, έργο των οποίων ήταν η παρακολούθηση της συνδικαλιστικής κίνησης, η επέμβαση στις εκλογές των συνδι-

κάτων, η άσκηση ψυχολογικής βίας σε όσους δεν εμπορούνταν από "εθνικόφρονα αισθήματα" και γενικά η παρακολούθηση και καταστολή της κινούμενης πέραν των "εθνικοφρόνων" πλαισίων συνδικαλιστικής δράσης. Αν στα πιο πάνω προστίθετο το "καταστατικό δικαίωμα" των διοικούντων τις ανώτερες συνδικαλιστικές οργανώσεις, να χαρακτηρίζουν και να διαγράφουν κάθε συνδικάτο ή κάθε στέλεχος των συνδικάτων που αρνούσαν να υπογράψουν τους ειδεχθείς "όρκους πίστεως", που αποτελούσαν στην πράξη κύρια έκφραση της αστυνομικής δράσης και του διαλυτικού ρόλου της ίδιας της ΓΣΕΕ και των ανωτέρων οργανώσεών της, τότε έχουμε μία σχεδόν ζωντανή εικόνα των αντίξων συνθηκών με τις οποίες αναμετρίοταν ο ελληνικός συνδικαλισμός.

4. Επίμετρο

Χρειάστηκαν τέσσερα χρόνια, και μέσα στις συνθήκες του εμφύλιου σπαραγμού για τη χειραγώγηση του ελληνικού συνδικαλιστικού κινήματος και για τη δημιουργία όλων εκείνων των προτύπων που κυριάρχησαν στον μεταπελευθερωτικό συνδικαλισμό και που συνέβαλαν στη μακροβιότητα και ανθεκτικότητα της οργανωτικής και λειτουργικής του κρίσης και της ιδεολογικής του παρακμής. Αυτή η προιούσα κατάπτωση αποτέλεσε τη μόνιμη ταυτότητα και τον αμετάτρεπτο εφιάλη του "επίσημου" συνδικαλισμού, του οποίου η κυριαρχία κάθε άλλο παρά εμπεδωμένη ήταν, αφού με το πέρασμα των χρόνων αναπτύχθηκαν υγιείς συνδικαλιστικές δυνάμεις, που ακόμη και αν λειτούργησαν έξω από τα τείχη, συνέβαλαν στη δημιουργία ρωγμών για την ανατροπή αυτής της θεσμιζόμενης πρόσοψης του δήθεν "ελεύθερου και δημοκρατικού συνδικαλισμού".

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950. Ένα Έθνος σε Κρίση, Αθήνα, Θεμέλιο, 1984.

Μελέτες για τον Εμφύλιο Πόλεμο 1945 - 1949, Αθήνα, Ολκός 1992.

Κουκουλές Γ. *Για μια Ιστορία του Ελληνικού Συνδικαλιστικού Κινήματος*, Αθήνα, Οδυσσέας 1983.

Ελληνικά Συνδικάτα. Οικονομική Αυτοδυναμία και εξάρτηση 1938 - 1984, Αθήνα, Οδυσσέας, 1984.

"Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα και οι Ξένες Επεμβάσεις (1944-1948)" Αθήνα, Φωνή της ΓΣΕΕ, 31.1.1982, αρ.φ. 159, σελ. 10-16.

"Ο σιδηρούς νόμος διορισμού προσωρινών διοικήσεων στη ΓΣΕΕ", Αθήνα, Συνδικαλιστική Επιθεώρηση, Μάρτιος 1987, τ.27, σελ. 39-76, Α' Μέρος και Ιούλιος- Αύγουστος 1989, τ.55/56, σελ. 27-42, Β' Μέρος.

"70 χρόνια πρόσφατης συνδικαλιστικής ιστορίας". Συνδικαλιστική Επιθεώρηση, Σεπτέμβριος 1988, τ.45, σελ. 11-28.

Παντελόγλου Γρ. *Το Ζήτημα της Αυτονομίας του Ελληνικού Συνδικαλιστικού Κινήματος. Το Συνδικαλιστικό Κίνημα στην περίοδο της Κατοχής και του Εμφυλίου*, Αθήνα, Διδακτορική Διατριβή, 1992, σελ. 712 και Παράρτημα (προκηρύξεις, ψηφίσματα, εγκύκλιοι, πρακτικά συνεδρίων, φωτογραφικό υλικό), σελ. 264.